

Inhoud

Voorwoord door Sharon Salzberg 7

Inleiding: Waar woon je? 11

DEEL I: DE REIS VAN ZELFGEWAAARZIJN 43

1. Meditatie: Het aanvaarden van je eigen uitnodiging tot vriendschap 45
2. Karma: Verantwoordelijkheid nemen voor ons thuis 61
3. Thuiskomen 24/7/365: Ethiek in het leven van alledag 87
4. Mens-zijn: Boeddha-natuur en de cocon 103

DEEL II: DE REIS VAN RELATIES 119

5. Waar ik eindig en jij begint 121
6. Oren, mond en vingertoppen: Communiceren met opmerkzaamheid 139
7. Spirituele bypass: Wat leegte betekent en wat niet 155
8. De grenzen van een bodhisattva: Mededogen, dom mededogen en het verschil kennen 165
9. Oog in oog: De leerling-leraarrelatie 181

DEEL III. DE HEILIGE REIS 197

10. Religie, secularisme en een heilig pad 199
11. Een fundamenteel goed thuis verbeelden: De visualisatietechniek 213
12. Heilige emoties, heilige leefomgeving 227

DEEL IV. DE REIS VAN DE SAMENLEVING 245

13. De wereld kun je niet ontvluchten 247

14. Bange wereld versus heilige wereld: 3 S'en en 3 C's 263

15. De cultuur van het ontwaken: Kunst en transformatie 277

16. Conclusie: Thuiskomen 285

Literatuur 293

Dankwoord 297

Over de auteur 299

VOORWOORD

door Sharon Salzberg

Ik las *Naar huis* voor het eerst als voorpublicatie in een hotelkamer, ver van huis. De toegang tot het internet was gebrekkig. Ik was deze kleine enclave binnen gereden vanaf een drukke snelweg, en er was nergens een restaurant te bekennen dat open was. Ik bevond me in het staartje van een boekentour (zeven steden in een dag!) en was die ochtend wakker geworden met het cliché ‘Waar ben ik? Ik heb geen idee!’ Maar ik was allang blij dat ik bij het ontwaken nog wist wie ik was. Zo moe was ik.

Dit ontregelde en onbehagelijke gevoel wordt voortreffelijk beschreven door Ethan in het begin van zijn boek, in zijn beschrijving van de ‘moderne nomade’ die altijd onderweg is, een mens zonder ankerplaats.

Zittend in die hotelkamer beseftte ik dat ik een sterker gemeenschapsgevoel zocht dan het gevoel dat mijn iPhone me kon bieden op het slecht toegankelijke internet. Ik verlangde naar vernieuwing en openheid, zodat ik op mijn volgende pleisterplaats beter zou kunnen omgaan met de mensen die ik daar ontmoette. Ook verlangde ik naar meer rust – niet naar afzondering, maar naar een gevoel van sereniteit, onthaasting en ontspanning. Ik wilde me op mijn gemak kunnen voelen zoals je je opgelucht en geborgen voelt als je thuiskomt.

Dankzij de vele jaren waarin ik me had verdiept in meditatie, wist ik hoe ik een snelle en betrouwbare route naar huis kon vinden, ook al zou ik Massachusetts voorlopig even niet zien. Het beste thuis wat ik me kon wensen – los van alle voorwaarden, ja, zelfs toegankelijk als je vliegtuig opnieuw vertraagd blijkt en zonder noodzaak om op tijd je bagage af te halen.

Naar huis is een spirituele gids die deze bijzondere reis een plek wil geven in ons hoofd en in ons hart, zodat we ons daar thuis kunnen voelen, waar we ook zijn. Niet voor even, voor een kort moment, voor een vluchtig bezoekje dat we ons vaag en vol nostalgie herinneren als we weer onderweg zijn, terwijl we ons dwalend afvragen waar we zijn. ‘Herinner je je die geweldige tijd nog, toen je je met alles verbonden voelde en heel bewust leefde? Dat was nog eens een tijd! Ach, wat mooi om daar weer even te zijn.’ Het gaat niet om het zoeken van een mooier huis, of om het maken van een exotische reis naar vreemde landen, of om een terugkeer naar het verleden en een gedenksteen voor dat wat ooit was en onherroepelijk is verdwenen. Het gaat om een reis waar we hier en nu vertrouwen in kunnen hebben als we moedig genoeg zijn om in te schepen.

De weg naar huis die Ethan beschrijft omvat de vraag wat meditatie ten diepste is en wat ze niet is, om daarmee zorgvuldig te kunnen slijpen aan het gewaarzijn van onszelf. Hij onderzoekt ook een aantal verkeerd begrepen concepten van het boeddhisme, zoals karma, ethiek en leegte, om ons een beter begrip te geven van onze mogelijkheden. De weg naar huis is een zoektocht naar het ontwaakte hart, dat nieuwe kracht ontvangt door de fundamentele waarheden van onderlinge afhankelijkheid en de krachtige vitaliteit van wijs mededogen. Maar deze weg heeft ook oog voor de gemeenschappen en de samenleving waartoe we behoren, en voor de culturele, sociale en politieke betekenis van onze zoektocht.

Ethan schrijft in hedendaagse taal en ontleent zijn gedachten aan verschillende benaderingen en scholen binnen het boeddhisme, waaronder de shambhalatraditie, waarin hij zelf tot de tweede generatie behoort. De reis naar huis heeft voor Ethan zijn leven lang deel uitgemaakt van zijn wereld.

Toen Ethan mij vroeg om dit voorwoord te schrijven, vroeg hij me om niets te zeggen wat hem in verlegenheid zou kunnen brengen. Hij

herinnerde me aan de dag waarop ik hem introduceerde bij een van mijn collega-docenten, Sylvia Boorstein, met de woorden: 'Ethan is de toekomst van het boeddhisme.' Toch passen die woorden als afsluitende conclusie uitstekend in de gedachtegang van dit voorwoord. Het is ook wel leuk om hem in verlegenheid te brengen. En ik meen het oprecht. Daarom betuig ik ten slotte mijn grote respect voor dit boek en roep ik de lezer met klem op het te gebruiken als een praktische gids, en niet alleen als een boek om over na te denken. Ja, en wat ik daar vooral aan wil toevoegen: 'Ethan is de toekomst van het boeddhisme.'

INLEIDING

WAAR WOON JE?

Waar is je thuis? Is het het adres waar je woont? Is je lichaam je thuis? Voel je je thuis in je eigen geest? Waar, o, waar is je thuis?

In verschillende opzichten zijn dit altijd de sleutelvragen geweest van mijn leven. De zoektocht naar een antwoord op die vragen – of in elk geval het streven om ze beter te begrijpen – vormde voor mij het belangrijkste motief om het pad van het boeddhisme¹ te kiezen. Het is de hoofdreden waarom ik dit pad beoefen en aan anderen onderricht.

De vraag of we een thuis hebben is voor mij een emotionele kwestie. Ik ervaar het als een indringende metafoor. Het is voor mij zelden een echt dilemma geweest. Ik heb altijd een plek gevonden om neer te strijken. Ik heb nooit hoeven vrezen dat ik het dak boven mijn hoofd zou verliezen. Ik heb wat dat betreft meer geluk gehad dan andere mensen. Die relatieve veiligheid en dat comfort vormen een privilege waar ik me steeds van bewust probeer te zijn: dat ik de ruimte en de tijd heb om na te denken over het bestaan. Maar de hoofdvraag van dit boek, de vraag naar het ‘thuis’, is ten diepste een existentiële vraag. De vraag is: ‘Waar, wanneer en hoe *voelen* we ons thuis? En hoe gaan we om met de angsten en onzekerheden van het gevoel niet thuis te zijn?’

Het zou heel goed kunnen zijn dat je je op dit moment niet echt thuis voelt. Misschien was dat wel de reden waarom je dit boek kocht. Als je nu onderweg bent en de wereld langs je heen ziet trekken door een raampje van de trein of het vliegtuig of de bus, dan ken je het gevoel. Als je wereld onlangs is ingestort, op een van die vreselijke manieren waarop de wereld van ons stervelingen kan instorten, dan

---

¹ Boeddh-isme betekent letterlijk ‘wakker-isme’ (awake-ism).

bevind je je hoogstwaarschijnlijk in een soort niemandsland. In dat geval weet je uit eigen ervaring wat ik met ‘thuis’ bedoel, en zoek je waarschijnlijk iets wat snel een einde kan maken aan deze desoriënterende tocht, zodat je weer op de plek aankomt waar je thuishoort, waar je je veilig en geborgen voelt, bemind en begrepen.

Maar stel nu dat je dit boek gewoon thuis leest, op de plek waar je in de meeste gevallen je hoofd te rusten legt, de plaats waar de rekeningen voor je mobiele telefoon worden bezorgd, de plek waar je het vaakst onafgebroken achter je computer zit. Ja, misschien zit je wel in de comfortabelste stoel die je ooit hebt gehad, met op schoot een huisdier met een supertoffe naam. Ook dan kun je een sluimerend gevoel van stress of angst ervaren, een gevoel van onzekerheid, dat je het idee geeft doelloos rond te dwalen, een onbehagelijk gevoel over de wereld om je heen. Misschien bekijk je net iets te vaak je *newsfeed* of krab je steeds aan een plekje dat niet jeukt. Misschien zie je nu al op tegen het moment dat je je knusse huis weer moet verlaten, terug naar die grote boze wereld waarin je de schijn ophoudt dat je weet wat je doet, die wereld waar geen handleiding van bestaat die je vertelt hoe je daar jezelf moet zijn.

Het sombere feit – een feit dat ons samenbindt in onze strijd als mensen – wil dat het verdraaid lastig is om je thuis te voelen, zelfs als je thuis bent.

De traditie die ik bestudeer, beoefen en onderricht – het shambhala-boeddhisme – onderzoekt de reis die wij als mensen maken om te ontdekken waar we thuishoren. Ze beschrijft wat er gebeurt als we op onze reis de weg kwijtraken. Eerst en vooral richten beoefenaars van deze traditie zich op de vraag hoe we het contact met dat gevoel zijn kwijtgeraakt: het gevoel dat we ons thuis voelen bij onszelf, bij onze eigen geest. Vervolgens onderzoeken we hoe dat gevoel van vervreemding ons ertoe aanzet om lastige aspecten van onze menselijke relaties te vermijden. Als we ten slotte de blik verder verruimen, zien we hoe

ons onvermogen om in harmonie met ons eigen wezen te leven nog een gevolg kan hebben: er ontstaan gemeenschappen en samenlevingen waarin wederzijds wantrouwen, ontevredenheid en geweld domineren.

VERDWAALDE REIZIGERS

Het Sanskrietwoord *samsara* – wat in de traditie de optelsom is van onze gevoelens van verwarring en onze destructieve gedragspatronen – betekent letterlijk ‘rond dwalen’. Het Tibetaanse woord voor een levend wezen dat in verwarring – *drowa* – is, kan worden vertaald met ‘altijd onderweg’. Bij dat woord moet ik denken aan de ‘moderne nomade’. In de worsteling met onszelf dwalen we voortdurend rond. Ja, we zijn eeuwige reizigers geworden. Mensen die verslaafd zijn geraakt aan het onderweg zijn. We denken voortdurend dat we ergens anders pas echt tevreden zullen zijn. Ons leven lang worstelen we met die niet aflatende en onrustige reis, van de wieg tot het graf. Omdat we niet weten hoe we ons goed kunnen voelen in ons eigen vel, hoe we ons geborgen weten in onze eigen geest, gaan we er blindelings van uit dat het ware, permanente thuis aan de andere kant van de heuvel ligt. Het enige wat we moeten doen is net even iets harder vechten om onszelf te bewijzen, net wat meer tijd besteden aan de vraag hoe we in harmonie komen met onszelf. Ons idee van thuiskomen is veelal gericht op een ideaal dat als een wonder op ons ligt te wachten na de huidige crisis. Voor de moderne nomade is ‘thuis’ een steeds verschuivende luchtspiegeling in een steeds vaker terugkerende woestijn.

In deze woestijn ervaren we ons verleden als een verzameling gemiste kansen. Hebben we de kans op een echt thuis voorbij laten gaan? Onze herinneringen stromen samen in een nostalgische potpourri. Ja, misschien was je ooit echt thuis, lang geleden, maar raakte je de weg kwijt of werd je thuis je afgepakt? De toekomst verandert in een ker-

mis van hoop en vrees. Je klampt je vast aan het idee dat na deze overgangperiode je 'thuis' op je wacht: 'Het komt goed, ja, vast en zeker. Ik moet gewoon de juiste _____ zien te vinden.' Het invullen van die lege ruimte is beladen met stress en angst.

Als we het zo bezien, is het menselijk leven een voortdurende zoektocht naar iets wat ons tijdelijk geborgenheid moet geven op de stuurloze reis van het ouder worden. Uiteindelijk is dat wat we in ons leven zoeken een gevoel: het gevoel om thuis te zijn bij onszelf. Een ontspannen gevoel dat opwelt uit het vertrouwen dat we ons geborgen voelen in het hier en nu. Ja, als we nooit het gevoel hebben dat we ergens thuis zijn, worden we cynisch en apathisch. Dan worden we menselijke zombies die van moment naar moment zwerven, van dag naar dag, van jaar naar jaar. Hieronder een voorbeeld van zo'n donker verhaal, geschetst vanuit het perspectief van *samsara*, de kringloop van het rusteloze dwalen.

HET VERHAAL VAN DE MODERNE NOMADE

Als de moderne nomade wordt geboren, schreeuwt hij vanuit de bodem van zijn wezen, omdat hij niet weet wie of waar hij is. Ademhalen is zowel een gave als een last. Als baby schreeuwt hij om geborgenheid in een wereld waarin hij volstrekt weerloos is. Zijn ouders proberen hem zo goed mogelijk te beschermen, maar ook zij worstelen met angst, spijt en onzekerheid, opgedaan tijdens hun eigen nomadentocht door het leven. Ze durven hem niet de volle waarheid te vertellen over hun strijd, omdat ze bang zijn dat ze daarmee zijn kans op geluk bederven. De jeugd kent veel zorgeloze momenten, maar weinig antwoorden op de vele vragen die zich in zijn persoonlijke kosmos aan hem opdringen. Terwijl hij door deze wereld dwaalt, wordt 'waarom' – een woord vol verwondering en verschrikking – een constante vraag op zijn lippen. Waarom die zon? Waarom die scheur in mijn broek?

Waarom moest dat ijsje zo snel smelten? En nog belangrijker: waarom al die somberheid waarover de volwassenen eigenlijk nooit spreken? Soms krijgt hij een serieus antwoord op zijn vragen, maar zelfs die antwoorden zijn vrijwel altijd onvolledig of niet ter zake. Ze openen slechts de deur naar nieuwe ‘waarom-vragen’.

In zijn vrijetijd heeft het moderne nomadenkind zijn eigen fantasieën, persoonlijke scheppingsmythen ter verklaring van dit universum en zijn eigen plaats in de wereld. Hij voelt zich van zijn kracht beroofd door het onvermogen om zijn enorme verbeeldingskracht te verzoenen met de beperkende grenzen van de plek die hij langzaam maar zeker leert bewonen. Grotere en dikkere mensen, die ‘volwassenen’ worden genoemd, bepalen de regels die ze als objectieve waarheden doorgeven. Ze vertellen hem dat hij zich, als hij iets ouder is, thuis zal gaan voelen op deze plek, in deze maatschappij, op deze aarde. Als hij maar wat langer door de wereld zwerft, zo zeggen ze, dan zal hij de zin van dit alles begrijpen. Ook hij zal zijn plek vinden. Hij zal thuiskomen. En hij verlangt naar de middelbare school als naar een soort heilig Mekka.

In de pubertijd krijgt de moderne nomade slungelige ledematen, waarmee hij zich een weg door het leven moet banen. Maar hij vindt weinig dat hem helpt te begrijpen hoe je met jezelf en anderen moet omgaan. Niemand legt hem uit hoe hij moet ZIJN, en nog minder hoe hij moet ZIJN in de aanwezigheid van anderen. Zo reist hij verder, gevangen in een snel veranderend lichaam. Hij accepteert zijn persoonlijkheid vol wisselende interesses en voorkeuren. Hij ontdekt slechts één constante in het flikkerlicht van zijn waarnemingen, een broos gevoel van ontheemding dat vooraf lijkt te gaan aan elke stap die hij maakt, een gevoel van kwetsbaarheid, dat hij de rest van zijn leven probeert te ontkennen door te doen alsof het er niet is.

Hij raakt gedesillusioneerd over de bestaande systemen en hiërarchische structuren, en ontwikkelt een cynische tienervisie dat de

meeste volwassenen in zijn omgeving net zo weinig van het leven begrijpen als het kind dat hij ooit was. Om de zaak nog ingewikkelder te maken hebben sommigen van deze niets begrijpende volwassenen belachelijk veel macht over andere mensen, een enorme grip op de systemen die deze wereld beheersen. Maar geen nood, zo wordt hem verteld: na zijn studie, na het vertrek uit zijn geboortestreek, gaat het verhaal verder, dan begint het echte leven. Dan zal hij ontdekken wat zijn plek op deze aarde is.

Hij duikt in de wereld van de twintigers, die bevoorrecht genoeg zijn om de onzichtbare luchtbel van een universiteit te betreden. En hij ziet zijn medereizigers vertrekken naar andere halteplaatsen van het institutionele leven. In de collegebankjes zeggen de moderne nomaden met wie hij bevriend raakt, tegen elkaar: Als 'wij' de echte wereld instappen, begint het leven pas – ook al is 'de echte wereld' niet meer dan de naam van een oude Amerikaanse televisieserie (*The Real World*).

De moderne nomade slaagt er met de nodige moeite in om intieme relaties aan te gaan. Maar zonder inzicht in zijn hart en zichzelf is het een gek makende dans om de gevoelens van een ander te delen. Hij worstelt om de unieke taal te leren kennen van de denkwereld van iemand anders. Hij zoekt wanhopig naar de plattegrond van de kamers in een ander hart. De wonden stapelen zich op. Zijn vermogen om ontvankelijk te blijven lijkt bij elke teleurstelling af te nemen. Hij maakt emotionele ups en downs mee en is onverzadigbaar eenzaam als hij single is en aanhoudend rusteloos als hij een relatie heeft. Hij zegt tegen zichzelf dat als hij maar door blijft zoeken, hij ooit de juiste partner zal vinden, of in elk geval iemand die zijn bed warm houdt. Ja, dan zal hij thuiskomen en zich geborgen voelen en, vooral ook, begrepen. Maar romantische desillusies maken van verlossers al gauw tirannen. Hij besluit even afstand te nemen van de tirannie van de intimiteit, en hij reist alleen verder.

Voor een poosje bouwt onze nomade zijn thuisgevoel op een naar zijn gevoel gerechtvaardigde onafhankelijkheid van menselijke condities. Misschien is bevrijding wel de vrijheid van het vertrouwen op andere mensen of dingen, zo concludeert hij. Voor een tijdje is dit spiritueel libertarisme² de favoriete kapstok waar hij zijn spreekwoordelijke jas aan ophangt. Hij zou een manifest kunnen schrijven over zijn onafhankelijke levensstaat. Maar het opbouwen van een bestaan buiten de gebaande paden met een hart dat zich isoleert, helpt niet als de relatie met je eigen hart niet duurzaam is.

De moderne nomade reist verder, op zoek naar een carrière, en probeert een zinvol leven op te bouwen, terwijl hij zich in allerlei bochten wringt om via werk en prestaties zijn sporen na te laten. Hij trekt de universiteit door en begint aan een werkzaam leven: sociaal netwerken; profielen maken; je vaardigheden overdrijven in cv's; visitekaartjes uitdelen; werkgevers en collega's beschimpen achter hun rug; status, prestatie en bovenal zekerheid zoeken. Maar wat is een carrière waard, gezien vanuit het perspectief van onbehagen? Het is niet meer dan een lange reeks uren die je besteedt aan heen en weer reizen, een opeenstapeling van momenten waarop je naar de klok staart, wachtend tot je naar huis mag, een huis waar je je niet echt thuis voelt.

De moderne nomade vindt tijd om buitenlandse reizen te maken, zwervend over de eenzame planeet als een kopie van een kopie van Kerouac. Hij besluit dat een bescheiden spirituele zoektocht hem misschien de ogen kan openen, en hem het perfecte Kodak-moment zou kunnen verschaffen om te posten op Instagram. Op zijn reizen naar plaatsen die heilig zijn voor anderen, neemt hij briljante foto's van gefilterde zonsondergangen. Terwijl het licht dagelijks de wijk neemt en hij dag na dag dichterbij de dood komt, verzamelt hij 'likes' van

---

² 'Libertarisme' (*libertarianism*) is een – vooral in de Verenigde Staten verbreide – politieke filosofie, die streeft naar zo veel mogelijk vrijheid voor de burger en een zo klein mogelijke rol voor de overheid. 'Libertarisch' (*libertarian*) duidt in dit boek een alleen op de eigen vrijheid gerichte levensvisie aan en is ook wel vertaald als 'individualistisch'. – Noot van de vertaler.

andere nomaden in cyberspace. Want wie wil niet de meest populaire wereldreiziger zijn?

Uiteindelijk kiest hij voor een burgerlijk bestaan en zoekt een partner. Een levensgezel met wie de communicatiestoornissen draaglijk blijven en het geknuffel geborgenheid biedt. Ze krijgen kinderen en verwelkomen een nieuwe generatie nomaden. Hij overtuigt zich ervan dat een eigen nestje bouwen hem het thuisgevoel zal geven dat hij en zijn partner altijd hebben gezocht. Hij is voorzichtig optimistisch gestemd dat ze in staat zullen blijken om de neurotische fouten van hun eigen generatie uit te wissen. Fouten die op zich weer versie 2.0 vormen van de fouten van eerdere generaties. Hij zal de verbeterde kleine wezentjes een thuis verschaffen met een duidelijk pad naar de geborgenheid. Maar het ouderschap brengt een nieuw soort nomadenreis op gang: vol ontreddering doordat het je ontbreekt aan grond onder de voeten.

Natuurlijk blijkt dat dit gevoel van grondeloosheid door van alles kan worden veroorzaakt, omdat alles afkomstig is uit die grondeloosheid. Maar hij kan zich eenvoudigweg niet verzoenen met de bevrijdende en verschrikkelijke waarheid dat alles wat een begin kent, ook een einde heeft.

Daarom gaat hij verder op zijn nomadische reis, terwijl hij het walhalla van de middelbare leeftijd idealiseert – het lege nest. Dan heeft hij weer tijd voor zichzelf en kan hij eindelijk zijn relatie met zijn eigen wezen verdiepen, spiritueel inzicht vinden of die lang vergeten creatieve meesterwerken afmaken. Of misschien gunt hij zich een lekker lang dutje op de sofa.

Ten slotte zet hij alle kaarten op zijn pensioen, als hij tenminste zo gelukkig is dat hij dat haalt. Dan zal hij in staat zijn om zich te ontspannen en met gemak zijn spirituele zoektocht te ondernemen. Dan zal hij de tijd en de ruimte hebben die nodig zijn om een leven vol neurotische onrust te transformeren in wijze levenservaring, net als

de zorgeloze meesters uit vroeger dagen. Hij zal de toekomstige reizigers een plattegrond nalaten, compleet met stap-voor-stapinstructies, waarin precies vermeld staat wat je moet doen om de weg naar huis te vinden. Of misschien geeft hij het idee dat het leven zin heeft gewoon op en begint hij met de nodige zelfspot aan zijn memoires, sarcastisch en grappig genoeg om bij elke lezer de behoefte te ondermijnen om werkelijk ergens in te geloven. Maar ook na zijn pensionering blijven de fossiele brandstoffen van hoop en vrees, die zijn nomadenreis door het leven steeds hebben begeleid, zijn geest vervuilen. Hij vindt geen rust. En uiteindelijk blijft er nog maar één reis over, de reis waar je niet voor kiest: oud worden en de dood, een soort massale overtocht waar zelfs de meest doorgewinterde reiziger niet op is voorbereid.

Hoe onbevredigend en eenzaam zou een dergelijk nomadisch leven zijn, los van alle vooronderstellingen en generalisaties in dit verhaal? Om het nog erger te maken: alles wat ik hierboven heb geschreven is het best-casescenario, de meest gunstige optie voor een leven dat je doorbrengt in een ankerloos bestaan. Het geschetste pad is een leven dat bepaald wordt door wat mijn vrienden graag 'eerstewereldproblemen' noemen. Maar veel mensen hebben niet eens de kans om rond te dwalen en te eindigen met een troosteloze oude dag. Ziekte, ongeluk en geweld kunnen dit verhaal in de knop breken. En de grote meerderheid van mensen op deze planeet worstelt niet alleen met existentiële dilemma's, maar wordt vooral ook onderdrukt door van buiten komende krachten. Ja, systematische armoede, vooroordeel uit hebzucht, intolerantie en misleiding lijken heel de wereld in hun greep te hebben.

Het verhaal van de moderne nomade is een verhaal vol wrok, begeerte en angst die eenzaam maakt; voor de meeste mensen die ik ken is het een bekend verhaal.